

Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Tractatus Primi Pars I. de Usuris, & interesse, Pars II. de Cambiis, Pars III. de Censibus, Pars IV. de Societatibus Officiorum

Luca, Giovanni Battista de

Coloniae Agrippinae, 1691

Disc. V. Romana cessionis usurarum. An Christianus cessionarius Judæi exigere possit usuras Judaicas, quæ per ipsum Judæum cedentem à debitore invito, etiam in judicio exigi possent; Et an usuræ ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74112](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74112)

fidejussoris vel aſſecuratoriſ fidem & idoneitatem, quam creditor potius ſequi dicitur. Licet enim non deſint nimium rigoroſi cenſores, negantes etiam in fidejuſſoribus, vel ſub propria fide & obligatione approbatoribus aliquod lucrum, qualiſquod iſtud officium gratuito, & ex charitate impartiri debeat; Nihilominus magis communis, & recepta eſt in contrarium, cum dicta moderatione præmiuſ juſti & adæquari, ut per *Mantic. de ſacris. lib. 6. tit. 6. num. 6. Sura. conſ. 306. Apont. conſ. 19. lib. 2. Rota apud Gregor. deciſ. 76. & deciſ. 161. ibique adden. & deciſ. 679. par. 1. diverſ. Leotar. de uſuris quaſt. 23. num. 31. Duard. de cenſibus §. 3. quaſt. 13. num. 20. & 21.* & cæteri communitur.

Quod docet quotidiana praxis in campſoribus, aliſque idoneis negotiatoribus facientibus cedulas bancarias pro ementibus caſtra & bona à Congregatione Baronum, ſivè pro Titularibus, & proviſis de Episcopatibus & beneficiis, præſertim ultra montes, ac etiam moderniori tempore frequentius in Italia, pro aſſecuratione penſionariorum, ad determinatum vel indeterminatum tempus, quoniam hujusmodi cedulistiſ datur proviſio, quæ licet juxta communem uſum regulariter ſit ad rationem duorum pro centenariu, attamen poteſt eſſe plus & minus juxta majorem vel minorem probabilitatem periculi cui ceduliſta ſe exponit; Atque iſto caſu quemadmodum debita recompenſa, ſeu mercede conveniri poteſt in pecunia, ita non implicat eam obtineri occasione locationis, & conductionis, ſeu alterius contractus, cum aliqua juſti pretii alteratione, dummodò alteratio ſit dictæ mercedi proportionata, ſecus ſi incongrua, juxta diſtinctionem, quæ in his ſpecialibus terminis aſſictus caſalis facti per fidejuſſorem correſpèctivè ad fidejuſſionem factam, vel faciendam habetur per Rotam apud Gregor. dicta deciſ. 161. & dec. 76. Atque de dicta mercede ceduliſtæ, ejuſque varia taxa, ſeu conventionione, juxta majorem vel minorem periculi probabilitatem habetur in dicta Romana cambiorum de Valentibus ſub tit. de cambiis, diſc. 2. ubi de ejuſdem mercedis, ſeu proviſionis potioritate & privilegio.

Ex dicta verò diſtinctione, juxta quam, mutui & alterius contractus mixtura regulanda eſt, reſultat deciſio quaſtionis, in qua plerique ſe involviſſe videntur, circa eas conventioniones, quæ tam in Italia, quàm extra ſunt nimium in uſu, quod ſcilicet anticipatè, præſertim hyberno tempore ruſticis, & laboratoribus dantur pecuniæ, ſeu ejus loco frumentum, aliaque victualia, ſub obligatione præſtandi operas in ſecandis ſegetibus, ſeu aliàs in propriis agris & fundis colendis; Plerisque rigoroſè opinantibus id prohibitoriu, ac illicitum eſſe, qualiſquod etiam in caſu conventionis pro juſto pretio, ſeu juſta mercede, adhuc illa coarctatio libertatis ex mutuo reſultans, uſuram redoleat, ut habetur apud Molin. de contract. quaſt. 309. & 310. Fachin. lib. 2. contror. cap. 54. & alios apud Leotar. quaſt. 16. num. 13. & 14. Verùm in contrarium eſt verior, & magis communis, juxta auctoritates ſuperiùs allegatas, & hujus caſus deciſiones, de quibus pariter ſupra, quoniam data juſtitia, & ſinceritate, itaut mutuum, ſeu anticipata ſolutio non ſit cauſa diminutionis ſolitiæ mercedis, & prout currit cum eis, qui de tempore laborerii, & operarum eam recipiunt, juſtum & rationale non eſt, ut qui iſtud charitativum officium impendit, anticipatè ſolvendi, ac penurioſo tempore ſubveniendi, deterioris conditionis eſſe debeat, quocumque tertio tale officium non impendente, ut apud eundem Leotar. dicta quaſt.

16. num. 24. & ſequens. licet ruſtici in hoc ſint ingrati.

Quod cum eadem diſtinctione procedere, ac recipiendum eſſe, ſemper credidi & conſului in mixtura mutui cum altero contractu emptionis, & venditionis, quia nempe ruſticis, ſeu facientibus artem agrariam, aut habentibus vineas & oliveta, dentur anticipatè, præſertim in penurioſo tempore pecuniæ pro frumento, vino, vel oleo recolligendo, ipſi mutuatori, ſeu anticipatè ſolvendi vendendo, quoniam niſi dicta anticipata ſolutio cauſet juſti pretii diminutionem, ac mutuatarii damnum, nulla urget ratio, quæ id prohibeat, vel illicitum reddat; Quinimò potiùs in contrarium urget, nedum ratio communis uſus, qui in propoſito attendendus eſt tanquam interpretativus, non autem canonizativus actus aliàs illiciti, & uſurarii ex ductis in Firmana diſc. 1. Sed etiam altera potentior ratio charitatis exercendæ cum ipſis ruſticis & operariis, vel etiam artem agrariam exercentibus, ſeu vineas & oliveta habentibus, pro quorum neceſſaria cultura hoc ſubſidio indigent; Licet enim ex hujusmodi conventionione in mutuatore reſultet utilitas, quod reddatur curus de hujusmodi victualium emptione, ac prælatione ſupra alios, nihilominus hæc accessoria ſeu accidentalis utilitas, quæ mutuatori reſultat, non habetur in conſideratione, quoties ea nullum damnum cauſat mutuatario, niſi circa reſtictionem dictæ libertatis, quæ non videtur conſiderabilis, vel rectè compenſata eſt cum majori utilitate, quæ reportatur ex dicto præventivo ſubſidio tempore penurioſo, ſicuti e conversò, ſi mutuatarius ex mutuo magnam utilitatem reportet, non exinde mutuator, ceſſante ejus intereſſe acceſſionum juſtificativo, iſtas recipere poteſt, quoniam attenditur intereſſe mutuantis, non mutuatarii, ut ſæpiùs hoc eod. tit.

Uſuræ autem ſuſpicio ſeu periculum in hujusmodi caſibus a deſſe poteſt, ac frequenter ſolet, in caſu quo merx operarum, ſeu rerum emendarum pretium de tempore hujusmodi anticipatæ ſolutoris taxetur, juxta caſum, de quo plenè agit Maſtrill. dicta dec. 106. quæ videtur in materia ſoluta interuſuria, & tunc reſolutio pendere videtur à terminis rexi. in cap. in Civitate, & cap. finali de uſuris, an ſcilicet taxa, tanquam per ſpeciem cujuſdam transactionis ſuper incerto futuro pretio majori, vel minori ſit juſta, & veriſimilis, itaut ad utruſque æquale commodum, vel incommodum ſe habere poſſit, nec ne; Quæ autem in iſta cauſa dicebantur de uſuraria infectione, procedebant attentis terminis juris, ac loquendo, quod dati poteſt circa depravatam intentionem ſcenerandi, præſertim in Viris adeo nobilibus non præſumendam.

*****

ROMANA
CESSIONIS USURARUM,
PRO
HIERONYMO CLEMENTINO,
CUM
FRANCISCO SENSATO.

Caſus

Casus disputatus coram A.C. & resolutus pro Hieronymo.

An Christianus cessionarius Judæi exigere possit usuras Judaicas, quæ per ipsam Judæum cedentem à debitore invito, etiam in iudicio exigi possent; Et an usuræ Judæorum excedere possint duplum sortis.

SUMMARIUM.

- 1 Facti series.
- 2 Debitor cessus liberatur solvendo cessionario, id quod ipse solvit.
- 3 Declaratur, quando id non procedat, sed teneatur ad totum.
- 4 An usura excedere possint sortem.
- 5 De modo iudicandi neohærico, vel pragmatico.
- 6 Usuræ sunt illicitæ, & damnatæ etiam in Iudæis.
- 7 De dicto Deuteronomii, Non fœneraberis fratri tuo, sed alieno.
- 8 Quod de factis exigant ex permissione Pontificis.
- 9 De ratione, ob quam id toleratur.
- 10 Iudæi conversi ad fidem, non possunt exigere usuras inexactas, & exactas debent restituere.
- 11 Christianus cessionarius Iudæi non potest exigere usuras.
- 12 Factores, consultores, & cooperatores usurarum peccant.
- 13 Donarius vel cessionarius usurarii non potest usuras exigere, vel retinere.
- 14 Deratione, ob quam Christianus in usuris Iudæi non debet se ingerere.
- 15 De actione negotiorum gestorum, vel de in rem verso, quando locum habeat.
- 16 Quando intrent dictæ actiones, nec-nè.
- 17 Ad materiam text. in l. incivile, Cod. de furt. Et quando domino liceat vindicare rem suam à tertio, non refuso pretio.

DISC. V.

CUM Hieronymus ob mutuum scutorum mille sub usuris ad solitam rationem 18. pro centenario esset debitor bancherii Hebræi, ultra dictam sortem, in aliis scut. 3m. circiter ex causa usurarum, Franciscus ab eisdem bancherii defuncti hæredibus, mediante solutione scut. 1800. huiusmodi crediti cessionem in ampla forma reportavit, ejusque vigore dictam Hieronymum in processu executivo in vim obligationis cameræ pulsavit coram A.C. coram quo ipse rei conveni defensores excipiebant solum de beneficio debitori cesso adversus cessionarium competente ex dispositione textus in l. per diversus, & l. ab Anastasio, Cod. mandati, ut scilicet debitor à debito quamvis majori liberationem reportet, offerendo cessionario summam per ipsum solutam cedenti pro cessione reportanda, cum aliqua majori recompensa, ex DD. communi & probabili sensu præstanda, in compensationem periculi, & incommodi, cui cessionarius ita se submisit, *Giurb. decis. 117. Mangil. de evict. quest. 79. num. 19. latè Rot. decis. 44. num. 9. p. 11. rec. Capp. Latr. consult. 144. num. 32.* ubi quod valutatur in quinta parte; Cùmque Judex in huiusmodi exceptione admittenda difficultatem haberet, ex eo quod prædictarum legum dispositio, utpote emanata in odium redemptorium litium, locum habeat, ubi agitur de iuribus litigiosis, & *Card. de Luca de Usur. & Interess.*

incertis, non autem de certis & liquidis, *Giurba dicta dec. 117. Apont. cons. 77. lib. 1. Rot. decis. 274. par. 3. rec. decis. 126. post Cenc. de cens. decis. 147. num. 32. par. 11. rec. & in aliis,* ac habetur frequenter in sua materia *sub tit. de credito*, idcirco super hoc puncto, atque ad huiusmodi difficultatem superandam, ex parte rei conventi, requisitus fui.

Quamvis autem, his terminis retentis, ego probabilius dicerem, etiam cum sensu veritatis, præfatæ difficultati locum non esse, sed exceptionem admitti debere, quamvis dicta conclusio, seu præfatarum legum limitatio regulariter vera sit, ex eo fundamento, quod sub quaestione est inter DD. præsertim modernos, an huiusmodi Hebræorum usuræ ipsam sortem excedere possint; Quoniam *Surd. cons. 302. num. 1. cum sequen. & per tot. affirmativam favore Hebræi creditoris plenè, ac doctè de more substat; Contrariam verò sententiam substatin Facchin. lib. 10. contro. cap. 65. Roderic. de annis redditibus, & ceteri plenè deducti per Manente, cons. 148. lib. 2. ubi ex professo confutat dictum cons. Surd. idemque substatin Vermigliol. insignis huius Curie Advocatus, cons. criminal. 302.* Unde propterea dicebam, quod quidquid esset de unius vel alterius opinionis veritate, cui integrum locum relinquere profitebar, dum causæ necessitas non exigebat, inhærendo nimium commendabili Curie stylo, non evagandi in superfluis, ac extra causæ necessitatem, dum occasio non dedit id particulariter, ac formiter disputare; Atamen ex præmissis negari non poterat, dictum usurarum excessum ultra sortem esse dubium, dum major auctoritatum calculus negativæ opinioni asistere videretur, ideoque non eramus in casu limitationis, sed potius regulæ.

Verùm, quia hoc motivo retento, oportebat solvere scuta bis mille, nempe mille pro sorte, & alia mille pro usuris, in quibus ad ratam sortis nulla cadebat controversia, potissimè quia excessus scut. 200. ultra summam à cessionario solutam, retento etiam rigore regulæ, adhuc congrua recompensa videbatur, juxta supradictæ regulæ rationabilem modificationem; Hinc proinde ingenium mrgis acuendo, in mentem venit usurarum solutionem in totum evitare, atque liberationem à debito, cum sola solutione sortis obtinere; Atque talis fuit eventus causæ existens bono fato, quod illa tractaretur coram Iudice ingenioso, neohærico magis, quam pragmatico, per terminos & principia juris, ut fieri ab omnibus deberet, magis procedente. Quod absque dubio sperari non potuisset, si casus dedisset causam tractari coram Iudice merè pragmatico, ob defectum specialium, seu individualium auctoritatum, quæ juxta frequentiore modernum abusum attendi solum solent, non curato, an sint bene vel malè fundatæ, & an congruè applicentur ad casum, nec-nè, qui abusus cum meo intolerabili stomacho adeo inolevit, ut frequenter practicaverim, Doctorum etiam levis armaturæ dicta, quamvis incidentia, malèque fundata, nedum in verbis, sed etiam per argumentum à contrario sensu, vel per subintellectum attendi, quo nil absurdius.

Dicebam igitur, etiam cum sensu veritatis, quam Judex ut supra admisit, quod licet ipse Hebræus cedens, dictas usuras exigere posset, nullatenus tamen id permitendum est Christiano cessionario; ideoque iste erat unus ex casibus, in quibus ob immutationem qualitatis personæ, exceptiones, quæ non obstant cedenti, obstant cessionario.

B

tiona-

tionario; Certum liquidem est, usuras utpotè jure divino & naturali damnatas, etiam in Judæis illicitas esse, ut antiquioribus plenè collectis habetur apud *Marquard. de Judæis cap. 11. num. 3. Farinacc. in fragment. verbo Judæi numer. 667. & seqq. The-saur. decis. 57.* Ubi occasione disputandi an Princeps Hebræis permittere possit, satis eruditè & elaboratè, tanquam super problemate à pluribus doctis viris disputato coram Duce Sabaudia, de hoc agit, cum aliis per *Mamente conf. 148. post decisiones, Giballin. de usuris lib. primo cap. 7. art. 8. consuetar. 3. Leotar. de usuris quasi. 100. numer. 32.* & ceteri communiter, ac etiam magistralitèr *Rosa apud Merlin. decis. 409. aliàs dec. 301. par. 5. rec. ex num. 31. ad finem,* ubi satis benè expenduntur illa Deuteronomii verba cap. 23. *Non feneraberis fratri tuo sed alieno,* an scilicet illud verbum, *sed alieno,* ob quod Judæi credunt cum gentibus licitè usuras exercere posse, deriver ex textu ipsius Moyses, vel potius sit additio *Collegii Ginandrin.* ut probabilius in dicta decisione eruditè probatur.

8 Et quamvis de facto, etiam in Urbe, ex Summi Pontificis permissione, sub certis taxa & modis Judæi hujusmodi usuras exerceant, atque à Christianis etiam invitis exigant, quod ex Apostolica etiam permissione sub *Sixto V.* servari in Ducatu Sabaudia restatur *The-saur. dist. decis. 57.* ubi in fine registrat ejusdem Pontificis litteras, & habetur particularitèr actum *disc. sequenti;* Nihilominùs hujusmodi tolerantia seu non prohibitio provenit ex eo, quòd cum hujusmodi personæ sint extrà gràmium Ecclesie, eorumque salus ex defectu fidei desperata sit, idcirco Ecclesia sollicita non est de eorum salute, cujus tanquam in casu desperato, donec ad fidem convertantur nullam curam habet, ut advertunt *Giballin. & ceteri suprà allegati Riccin. de jure personarum extrà gràmium Ecclesie cap. 19. num. 5. Vermigliol. conf. 300.* & communiter.

Hinc proindè sequitur, quòd si Judæus ad Christianam fidem convertatur, ex tunc usuras inexactas exigere prohibetur; Quinimò de stricto jure, etiam exactas, quatenus ejus vites suppetant, restituere tenetur debitori certo, etsi debitores sunt incerti, debet restituere Ecclesie universali, & ad dispositionem Papæ, qui tamen eas aliquandò sollet eisdem in toto vel in parte condonare, nè ex isto motivo à fide avertantur, *Azor. insit. moral. par. prima lib. 8. cap. 22. de Judæis vers. decimo septimo quaritur;* Unde prodit apud vulgus antiqua traditio, fabulæ speciem habens, quòd idè Judæi ad fidem non convertantur, quia nolunt bonis expoliari, id facturi, si bonorum retentio eis permitteretur, quasi quòd eis fiat spoliolum, quòd est fabulolum, quamvis de rigore juris id fieri possèt & deberet.

Si ergo ipsimet Judæi directi creditores & cedentes, in quibus in statu judaismi jam radicatum est jus seu actio hujusmodi usurarum, postquam effecti sunt Christiani, illas exigere prohibentur, quinimò de rigore juris, ex dicta causa temperato & non observato etiam exactas restituere; Multò magis dicendum est quòd Christiano in statu fidei voluntariè hanc illicitam & peccaminosam acquisitionem facienti id permittendum non sit.

Considerabam præterea in hac usuraria materia, non solum peccare committentes & exigentes usuram, sed etiam mediatores, cooperatores, consultores, & aliàs quomodolibèt concurrentes, ut in specie usurarum judaicarum, *Azor. dist. lib. 8. par. prima cap. 22. vers. in hac questione Mamente disto conf.*

148. qui alios refert, & generalitèr Morales ac ceteri communiter, unde propterea in disputationibus habitis in casu de quo *disc. sequenti,* Mihi Hebræorum Universalitatis Advocato, per aliquos Morales objiciebatur, quòd in peccato essem, Judæorum partes tuendo, licèt non benè diceretur ex rationibus, de quibus ibi.

Prout verius est, ac magis communiter receptum, usurarii donatarium vel successorem, seu aliàs cessionarium non posse tuta conscientia usuras exigere vel exactas retinere, etiam si sit titulo oneroso acquisierit, sciendo usurariam qualitatem, quoniam est confovere peccatum, atque scienter accipere à non domino rem alienam, ad instar acquirentis à fure scienter bona furata. *Less. de justit. & jur. lib. 2. cap. 10. dub. 24. Lugo de just. & jur. tit. de mutuis & usuris disputat. 25. sect. 11. num. 213. & 226.*

Alia etiam ratione ponderata, quòd ità de facili, sub nomine & pallio Judæorum, ipsi Christiani callidi & depravati feneratores hujusmodi judaicas ac adèd excessivas usuras exercere possent, fingendo scilicèt mutuam à bancherio Judæo fieri, atque longo tempore usuras decurrere, deindeque hujusmodi cessionem effingere, ut ità directè eas exigere valeant, cum potentiori brachio, quàm sit illud Judæorum, undè ex pluribus dicebam hanc videri genuinam veritatem.

Excitato motivo, illicèd apud judicem plausum habente, actor plurium Advocatorum primi nominis consilium desuper in congressu, juxta stylum, petiit, sed conclusum fuit, motivum esse solidum, & inevitabile, solumque *Ronconius* in parte tamen doctrinalitantum verè doctissimus, & magnus Advocatus, ad effectum recuperandi saltem id quòd prohujusmodi cessione obtinenda solutum fuerat, quòdque ab ipso reo convento ab initio offerrebat, immò contendebar recipi debere, ut suprà; Excitavit motivum actionis negotiorum gestorum, sive alterius de utili in rem verso, quasi quòd actor nimium utile negotium pro reo gesserit, illum ità liberando à longè majori debito scutorum 4000. & ultrà eum sola summa scut. 1800. juxta terminos *textum in S. igitur secundo Instit. de obligat. qua re contrahuntur,* ubi *Aretin. & ceteri,* omniumque latius modernus *Harppelet* Et de qua actione negotiorum gestorum, vel de in rem verso habetur pluriès actum *sub tit. de credito,* præsertim in *Romana pecuniaria de Vincentinis,* & admittunt in tuo casu *DD. de quibus infra.*

Facilis tamen solutionis fuit objectum, dicebam etenim, etiam cum sensu veritatis, motivum in ordine ad actionem negotiorum gestorum rectè suffragari posse, quandò actor sincero animo, & ex motivo charitatis seu dilectionis id egisset in gratiam debitoris, ut ejus utile negotium gereret, eumque à graviore onere sublevarer; Secùs autem dum negotium gessit, principalitèr ad propriam utilitatem, & locupletationem, in odium & gravamen debitoris, cui ità transfuso credito in personam potentiorè, adempta remanebat spes obtinendi ab ipso Hebræo eamdem ac majorem condonationem, quàm ipse voluntarius redemptor obtinuerat, quo casu tanquam ex cessante ratione cui prædicta actio innixa est, illa non intrat ex communi sensu eorundem *DD. de quibus suprà,* ac aliorum apud eos.

Ad quòd probandum deducebam ea, quæ in proximis terminis habentur apud *Spad. conf. 149. num. 5. & seqq. lib. 1.* ubi de recuperante seu redimente rem alienam ab hostibus vel latronibus, an scilicèt ipsius rei domino, pretio etiam non soluto detur

